

Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu Batı Politikaları'nın Analizi

The Analysis of East West Politics of Yeltsin Administration in Context of The Movements of New Westernism and New Eurasianism

Sait Sönmez *

Özet

Yeltsin döneminde Rusya sancılı bir geçiş dönemi yaşamıştır. Ademi merkezîyetçi idari yapı, piyasa ekonomisi ve çok partili siyasi sisteme geçiş iç politikada istikrarsızlıklara neden olmuştur. Özellikle planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş ve hızlı bir şekilde uygulamaya konulan özelleştirme programı sonucunda, çarpık bir ekonomik yapılanma oluşmuştur. Diğer yandan dış politikada da bir takım ikilemlerle karşılaşmıştır. Bu durum Rusya'da aidiyet bunalımı yaşanmasına neden olmuştur. Böylece Yeni Batıcılar ve Yeni Avrasyacılar tarafından Rus Dış Politikasına yön verecek olan yeni "ideallerin" neler olması gerektiği ve Rusya Federasyonu'nun yaşadığı aidiyet krizine ilişkin bilimsel görüşler ortaya atılmıştır. Çalışmada Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık akımlarının temel görüşleri ve bunların Rus Dış Politikası'na yansımaları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Avrasyacılık, Yeni Batıcılık, Yeltsin Yönetimi, Rus Dış Politikası.

Abstract

Russia experienced a painful transition period in the course of Yeltsin period. The decentralized administrative structure, market economics and transition of multi-party system caused instabilities in the domestic politics. As a result of the privatization program which was put rapidly into effect and the transition from the planned economics to market economics in particular, a distorted economic structure developed. On the other hand, a number of dilemmas were observed in the foreign politics. This situation caused the depression of belonging to be experienced in Russia. Thus, some scientific opinions were put forward by the New Westernizers and New Eurasieners as to what the new ideals that will shape the Russian Foreign Politics should be and the crisis of belonging the Russian Federation experienced. The fundamental insights of the movements of New Westernism and New Eurasianism and the reflection of these into the Russian foreign politics during Yeltsin era were investigated in this study.

Key Words: New Eurasianism, New Westernism, Yeltsin Administration, Russian Foreign Policy.

* Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Mudurnu Süreyya Astaracı MYO, İktisadi ve İdari Programlar Öğretim Üyesi, e-mail : sonmez1975@gmail.com

Görüş

Akademik
Bakış

73

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

Giriş

Devletlerin dış politikalarını etkileyen faktörlerden birisi ulusal kimliktir. Ulusal kimlik ortak kültür, inanç, tarih ve coğrafya gibi unsurlardan oluşmaktadır. Tarihsel süreçte Rusya karşılaştığı buhranlı dönemlerde ulusal kimlik krizi yaşamıştır. Kimlik krizinin aşılmasına yönelik yapılan felsefi çalışmalar sonucunda ise dış politika akımları doğmuştur. Bu dış politika akımlarından iki tanesi öne çıkmaktadır: Klasik batıcılık ve klasik Avrasyacılık. Klasik batıcılık hareketi I. Petro'nun Rusya'yı büyük güç haline getirme politikalarıyla başlamıştır. I. Petro'ya göre Rusya, "batı"da yaşanan teknolojik gelişmelere ayak uydurarak "Avrupalı" düşmanları ile baş edebilecekti. I. Petro Rusya'nın "Avrupalılaşması" için birçok reformu yaşama geçirmiştir. Böylece üçüncü Roma ile başlayan kutsal mesianik ideallerin ve Rus siyasal hayatına hâkim olan teokratik değerlerin etkisi azalmaya başlamış, yerini seküler hedeflere bırakmıştır¹. Ancak Batıcılık Akımı SSCB'nin çözülüşüne kadar siyasal elitler ve aydınlar arasında köklü bir akıma dönüşmemiş, Rus kimliği ve yönelişi konusunda radikal bir tercih olarak kalmıştır².

Klasik Avrasyacılık akımı da bolşevik devrimi'ne (1917) muhalefet etmiş olan Rus aydınları tarafından, Avrupa'da sürgün hayatı yaşadıkları sırada geliştirilmiştir. Nikolay Truvbetskoy (1890-1938), Petr Savitskiy (1895-1968), Georgiy Florovski (1893-1979), Georgiy Vernadskiy (1887-1973) gibi Rus aydınları, entelektüel birikimlerini harekete geçirerek, yayınladıkları eserlerde Rusya'nın tarihsel geçmişi, o dönemdeki durumu ve geleceği ile ilgili kayda değer bilimsel çalışma yapmışlardır³. Klasik Avrasyacılar Rusya'yı (Avrasya), Avrupa ve Asya'dan farklı (daha çok Asya'ya dönük) kendine özgü kültürel-coğrafi dünyası olan özel bir coğrafi alan olarak görmekteydiler. Rus devlet ideolojisinin ve kurumsallaşmasının Moğollar gibi Avrasya halklarından devralındığını, dolayısıyla Moğol egemenliğinin Rusya için yararlı olduğunu öne sürmüşlerdir. Ayrıca Ekim Devrimi eleştirilmekte, ancak bu gelişme Avrupalılaşma sürecinin sonu

¹ Orhan Gazigil, "Rusya'da Avrasyacılık Düşüncesi ve Yeni Alternatif Arayışları", *Avrasya Etüdüleri*, 2005, Yıl:12, Sayı: 27-28, ss.135-136.

² Zeynep Dağı, *Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya'nın Dönüşümü*, İstanbul: Boyut Kitapları, 2002, s. 146.

³ Vügar İmanov, *Avrasyacılık: Rusya'nın Kimlik Arayışı*, İstanbul: Küre Yayınları, 2008, ss. 43-47. Bu çalışmalarda Rusya'nın özgünlüğü sürekli vurgulanmıştır. Batıcı Rus filozoflarından Cheodaev de Rus ulusal kültürünün özgünlüğünü şu şekilde ifade etmiştir. "Biz insan cinsinin büyük ailelerine dahil değiliz, ne Batıdanız ne de Doğudan, ne birinden ne de ötekenden, geleneklerimiz vardır. Zamanın dışında durmamız sayesinde insan cinsinin evrensel terbiye edilmesi bir kez olsun dokunmadı bize". Christian F. Wehschutz, "Rus Fikriyatının Bir Parçası Olarak Avrasyacılık", M. Murat Taşar (çev.), Yılmaz Tekzan (haz.), *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, 2000, s. 89. Cheodaev'in ardıllarından bir başka Rus siyasal düşünürü olan Alexander Herzen Rusya'nın ne doğulu ne de batılı olduğunu belirterek: "Avrupa ve Amerika arasındaki Dünyadayız, bu bize yeter" demiştir. Andrei Kokoshin "Reflections on Russia's Past, Present and Future", www.ciaonet.org/wps/ka001/index.htm. erişim (04.02.2004).

olarak görülmekte ve “Doğuya dönüş” için iyi bir başlangıç olarak değerlendirilmekteydi⁴. Bunlara ek olarak, Ekim Devrimi sonrasında Rusya’da ortaya çıkan ideokratik devlet yapısı ve sosyalist ve kapitalist ekonomik sistemler eleştirilmekteydi. Bunların yerine fonksiyonel mülkiyet üzerine temellenen kamu-özel sistemi; kültürlerin ve dinlerin gelişeceği ve toplulukların Avrasyacı milliyetçilik etrafında birleşebileceği bir Rusya tasarlanmaktaydı⁵.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde ise Moskova misyonunu diğer ülkelerde “sosyalist devrim” gerçekleştirerek, bu ülkelere rejim ihraç etme, olarak belirlemiştir. Soğuk Savaş döneminde SSCB’nin süper güç haline gelmesi ve dış politikasını sosyalist enternasyonalizm ve sınıf mücadelesi gibi ideolojik temellere oturtması gibi nedenlerden dolayı klasik dış politika akımları gölgede kalmıştır. Böylece SSCB tüm dünya işçilerinin haklarının savunucusu haline gelmiştir. Prestroyka (yeniden yapılanma) ve Glastnost (şeffaflık) politikalarının uygulamaya konması ve SSCB’nin ideolojik dayanaklarının cazibe merkezi olmaktan çıkmasıyla beraber, Rusya’da kökleri eskiye dayanan birçok tartışma yeniden gündeme gelmiştir⁶. Rusya’nın yaşadığı aidiyet krizi ve Rus Dış Politikasının hangi idealler ekseninde şekilleneceği gibi konulara odaklanan bu tartışmalarda özellikle klasik Avrasyacılık ve klasik batıcılık akımlarının yeni versiyonları etkili olmuşlardır. Makalede Yeltsin dönemi Rus Dış Politikası’nın Batı ve Doğu (Avrasya) yönelimleri, Yeni Batıcıların ve Yeni Avrasyacıların temel görüşleri ekseninde incelenecektir.

2. Sovyet Sonrası Dönemde Rus Siyasi Düşüncesinde Ortaya Çıkan Dış Politika Akımları

2.1. Yeni Batıcılık

Atlantikçi veya reformcu olarak da adlandırılan yeni batıcıların gövdesini Boris Yeltsin ve ekibi (başbakan İgor Gaaydar ve dışişleri bakanı Andrei Kozyrev) oluşturmuştur. Yeni Batıcılar doksanlı yılların başında Rusya’nın yaşadığı geçiş sürecinde önemli bir rol oynamışlardır. Bu dönemde Moskova yönetimi, işbirliğine dayalı bir perspektiften batı ve uluslararası sistem ile ekonomik entegrasyon ve siyasal yakınlaşma üzerinde odaklanmıştır. Yönetim “batılılaşma” sürecinin Rusya’da pazar ekonomisine dayanan demokratik bir siyasal rejim kurulmasına katkıda bulunacağına inanmaktaydı. Böylece batıcılık akımının yeni bir şekli Rus siyasi hayatında etkili olmaktadır⁷.

⁴ Nazım Cafersoy, “Rusya’da Avrasyacılık Akımı”, <http://www.turksam.org/tr/a700.html>, 10.05.2009.

⁵ İmanov, a.g.e, s. 5-6.

⁶ Gazigil, a.g.m., s.137.

⁷ Dağı, a.g.e. ss. 147- 148. Bu dönemde ortaya çıkan ve yeni batıcılığa yakın bir dış politika akımı olarak ılımlı liberaller gösterilebilir. Edward Şevardnadze, Viladimir Lutkin, Alexander Poskunov gibi isimlerin başını çektiği bu grup dış politikada Rusya gerçeklerinin göz önünde bulundurulmasını ve daha pragmatik politikalar geliştirilmesini savunmaktadırlar. Bu akıma göre;

Gazi

Akademik
Bakış

75

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

1992 yılının başında Kozyrev, artık demokratik prensiplerin hakim olacağı Rus Dış Politikası'nda Gorbaçov yönetiminin "yeni düşüncesinden farklı bir dönemin başladığını ilan etmiştir. Bu prensipler barışçıl politikalara zemin hazırlamaktaydı. Kozyrev'e göre Rusya'nın yeni dış politikası Sovyetler Birliği döneminde olduğu gibi uluslararası sınıfların çıkarları bağlamında değil, Rus ulusal çıkarları doğrultusunda şekillenecekti⁸. Kozyrev Batı yönelimli dış politika sürdüren Rusya için üç temel hedefin altını çizmiştir: "Bize göre 1992, 1917'den çok farklıdır, savaş yoluyla birbirini yok etmek isteyen devletler yerine insan hakları ve karşılıklı işbirliği anlayışında olan uygar bir uluslararası toplum var. Bizim hedefimiz de demokratik barışçıl bir şekilde bu uluslararası topluma üye olmak... Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) de bu anlayışa göre şekillenmeli, totaliter, baskıcı anlayış yerine doğal bağlarla daha uzun vadeli bir şekilde bir arada durmalıyız. Bağımsız devletler ve eşit ortaklar olarak bir araya gelmeyi öğrenmeliyiz... İkinci olarak nükleer silahların kontrolü üzerinde Rusya'nın özel bir sorumluluğu vardır. Ukrayna, Belarus ve Kazakistan gibi BDT ülkelerindeki nükleer silahlar buna dahildir. Nükleer silahların azaltılması için ABD ile işbirliğine gitmek gerekmektedir... Üçüncü olarak Rusya'nın küresel ekonominin bir üyesi olabilmesi için Batı'nın finansal ve ekonomik yardımlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda Rusya IMF gibi etkin uluslararası örgütlere girmek istemekte, alınacak yardımlarla da toplumun yaşam standartlarını artıracaktır"⁹.

Rusya'yı tarihsel açıdan batı/hristiyan uygarlığının bir parçası olarak gören yeni batıcıların temel dış politika hedefleri, Rusya'nın Batı dünyası ile ekonomik entegrasyonunu tamamlaması ve medeni dünyada "normal" bir ülke olarak yerini almasıdır. Bu hedeflerin gerçekleşmesi ise, Moskova'nın emperyalist kimliğini bırakmasına bağlıdır. Zira bu kimlik Rusya'nın uluslararası sisteme entegrasyonunu engellemiş ve uluslararası sistemi Rusya'ya karşı yabancılaştırmıştır. Tarihsel süreçte Rus dış politikasına hakim olan geleneksel mesihçi anlayış da bunun bir sonucudur. *Bu durum Rusya'nın iç siyasetinde olumsuz yapılanmalara yol açmış, düşman bir dış dünyaya karşı güvenlik öncelikli bir sorun haline dönüşmüş, dolayısıyla ekonominin ve toplumun militarizasyonu gerekli görülmüştür*¹⁰.

Yeni batıcılara göre Sovyetler Birliğinin batıyla on yıllarca sürdürmüş olduğu çekişmenin, özellikle ABD ile süper güç olma ve dünya hegemonyası için

Rus dış politikası ulusal karaktere uygun olmalı, ulusal güvenlik ve dış politika kararlarının Rus jeo-politiğine göre şekillendirilmeli, değişim süreci daha uygun koşullarda gerçekleşmeli idi. Oya Akgönenç Mugisuddin, "Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Hedefleri ve Bunlar Üstündeki Etken Faktörler", *Avrasya Dosyası, Rusya Özel*, İlkbahar 1994, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 20.

⁸ "The Emergence of Russian Foreign Policy", <http://countrystudies.us/russia/77.htm>. Erişim (12.12.2009)

⁹ Alvin Rubinstein, "The Transformation of Russian Foreign Policy", Karen Dawisha (der.), *The International Dimension of Post-Communist Transition in Russia and the New States of Eurasia*, New York: M.E. Sharpe, 1997, ss. 34-35.

¹⁰ Nazlı Maç, *İki Kutuplu Sistem Sonrası ABD-Rusya Federasyonu İlişkileri Bağlamında Uluslararası Sistem Analizi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004, s. 109.

yapılan rekabetin, bedeli ülke için büyük bir felaket olmuştur. Yeni dönemde Rusya'nın aynı politikayı sürdürmesi durumunda (eski müttefiklerinin de olmadığı bir dönemde) NATO, Doğu'ya doğru genişleyecek, ayrıca Rusya Batı'nın temel finansal ve teknolojik kaynaklarından mahrum kalacaktır¹¹. Dolayısıyla daha müreffeh/demokratik bir toplum/devletin temel koşulu bu çatışmacı dış politika geleneğinden vazgeçilmesidir¹². Yeni Batıcı kadrodan Yeltsin'in sağ kolu Gennedi Burbulis 1991 yılının sonunda yeni dönemin dış politika anlayışını şöyle açıklamaktaydı: *"Eski yetkililer Dünya'yı kapitalist ve sosyalist iki kampa bölmeye devam ettiler. Onlar hala Batılı modelden daha üstün bir komünist toplum kurma idealine inanıyorlar. Bu yaklaşım otomatik olarak yeni çelişki ve husumetler doğurur"*. Kozyrev ise *"Rusya'nın Batı'yla yepyeni ve gerilimsiz bir ortaklık ve entegrasyon başlatacağını"* vurgulamıştır¹³. Yeltsin, Ocak 1992'de BM Güvenlik Konseyi'nde yapmış olduğu konuşmada şunların altını çizmiştir: *"Rusya, ABD'yi ve diğer batı ülkelerini sadece ortak değil müttefik de kabul etmektedir"*. Yeltsin'e göre Rus dış politikasında artık demokrasi, insan hakları, özgürlükler, hukuk ve ahlaki değerlerin üstünlüğü hâkim olacaktır¹⁴. Batılı devlet ve kuruluşlarla ilişkileri geliştirmeyi temel ilke edinen yeni batıcılara göre Rusya'nın yeni tehdidi güney'den gelen "Fundamentalizm"dir. Kuzey Kafkasya (Çeçenistan ve Dağıstan), Tataristan, Başkurdistan ve genel olarak Orta Asya bu tehdidin altındadır¹⁵. Dolayısıyla bölgeyi tehdit eden Çin, İran ve Afganistan'ın dengelenmesi için Batıyla ortak bir savunma politikası geliştirilmelidir.

Ancak şu noktanın belirtilmesi gerekir ki; yeni batıcılar arasında Rus Dış Politikası hakkında zamanla görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bazıları, ABD'nin dayattığı tek kutuplu sisteme karşı çıkmışlardır. Gorbacov'un ortaya attığı "Ortak Avrupa Evi" düşüncesinde olduğu gibi, ABD yerine Avrupa merkezli bir Rus dış politikasını savunmuşlardır. Bir kısmı ise Batı'da Almanya egemen bir AB'nin ve Doğu'da da Çin ve Japonya'nın gücünün ancak ABD ile dengelenebileceğini iddia etmişlerdir. Bu grubun bazı üyeleri ise batılı ülkeler (özellikle ABD) ile ilişkilerin geliştirilmesinin Rus çıkarları ile örtüşüğünü iddia etmişlerdir. *Alexi Pushkov, 'Kuzey'e katılmak bizim için yaşamsal öneme sahiptir, bunun da anahtarı Pekin ya da Trablus'da değil, Washington'dadır' demektedir. Alexi Arbatov da, ekonomik ilişkileri ulusal güvenlik açısından ele alarak, Güney Asya, Uzak Doğu ve Avrupa'da oluşacak olası bölgesel hegemonyaları önlemenin, Rusya'nın dış politika önceliği olduğunu öne sürmekte, Rusya'nın mevcut ya da olası bölgesel hegemonyaları da ancak ABD ile kuraacağı yakın stratejik işbirliği ile dengeleyebileceğini vurgulamaktadır*¹⁶.

¹¹ Yevgeni Bajanov, "Rusya'nın Değişen Dış Politikası", A. Altay Ünaltay (çev.), Yılmaz Tezkan (haz.), *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, 2000, s. 67.

¹² Dağı, a.g.e., s. 149.

¹³ Bajanov, a.g.m., s. 55.

¹⁴ Bajanov, a.g.m., s. 56.

¹⁵ Alexi G. Arbatov, "Russian Foreign Policy Priorities for the 1990's", Teresa P. Johnson, Steven E. Miller (der.), *Russian Security After the Gulf War*, Washington: Prasseys, 1994, ss. 28-29.

¹⁶ Dağı, a.g.e., ss. 151-153.

Ancak yeni batıcıların batı'ya iyimser bakışlarına rağmen Liberalizm/Demokrasi alt yapısı olmayan bir ulusun hızla yürürlüğe giren ekonomik reformlarla karşı karşıya kalması, üretim düşerken işsizliğin ve enflasyonun artması hem kamuoyunda hem de Rus siyasal elitinde "Batıcılığa" karşı büyük bir tepki gelişmesine neden olmuştur. Batı karşıtı grupların görüşlerine göre yeni batıcılar'ın uyguladıkları dış ve ekonomi politikaları Rus halkından çok batı sermayesinin çıkarlarına hizmet etmektedir¹⁷. Ayrıca Rusya'nın yaşadığı ekonomik ve mali krizler ve bu doğrultuda yaşanan siyasal sorular karşısında, batılı kurumlardan beklenen ekonomik desteğin sağlanamaması, NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, Bosna ve Kosova'ya yapılan müdahaleler, Rus diasporasının haklarının garanti edilmemesi ve batının Rusya'ya karşı güvensizlik duyması "Batıcılığa" karşı gösterilen tepkinin diğer nedenleridir. Bu gelişmeler, Yeni Avrasyacıların Rus Dış Politikasında öne çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bu grubun 'milliyetçi' söylemi 1993'den itibaren Rus siyasi yaşamında etkin olmaya başlamış, dolayısıyla şeffaf bir yönetim ve demokratik bir pazar ekonomisi kurma hedefi zayıflamıştır¹⁸.

2.2. Yeni Avrasyacılık

Yeni batıcılığa tepkili olan yeni Avrasyacı hareket, klasik Avrasyacılığa göre çok büyük sayıda taraftar toplamıştır. Hareketin içinde jeopolitikçiler, monarşistler, Rus Ortodoks kilisesi, aşırı milliyetçiler, Stalinciler gibi alt gruplaşmalar mevcuttur. Hareketin öncülüğünü Rusya'da devlet başkanı eski yardımcılarlarından A. Rutskoj, parlamento eski sözcüsü R. Khasbulatov, General A. Lebed, Rus Komünist Partisi lideri V. Züganov, Liberal Demokrat Parti Başkanı V. Jirinovski, S. Stankevich, A. Kortunov, Rusya yüksek sovyeti eski başkanı Y. Ambartsumov¹⁹, eski başbakanlardan Y. Primakov gibi asker-sivil bürokratlar ve aydınlar yapmışlardır. Rusya dışında ise Kazakistan'da O. Süleymanov, Kırgızistan'da ise C. Aytmatov gibi entelektüeller ve Kazakistan Cumhurbaşkanı N. Nazarbayev de bu akımın savunuculuğunu yapmışlardır²⁰. Avrasyacılık konusunda yaptıkları akademik çalışmalarla öne çıkan isimler ise şunlardır: A. Dügin, A. Panarin, B. Erasov, E. Bagramov, M. Titarenko ve R. Vakhitov²¹.

Yeni Avrasyacılar, Klasik Avrasyacılar gibi kültürel ve coğrafi bütünsellikten hareket ederek, Avrasyacı düşüncüyü jeo-stratejik ve jeopolitik bir unsur olarak Rus dış politikasına ve uluslararası ilişkiler sistemi içerisine bir olgu ve kuramsal yapı olarak yerleştirmeye çalışmaktadırlar²². Yeni Avrasyacılar'ın te-

¹⁷ Ümit Özdağ, "SSCB'den Rusya Federasyonuna (1985-1993)", *Avrasya Dosyası*, Kış 1996, Cilt: 3, Sayı: 4, s. 171.

¹⁸ Dağı, a.g.e., s. 156.

¹⁹ Dağı, a.g.e., s. 158. Yeni Avrasyacılığın alt kolları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. İmanov, a.g.e., ss. 200-275.

²⁰ Muhittin Tolga Özsağlam, "Geçmişten Günümüze Avrasyacılık", Kıbrıs Yazıları, Sayı: 3, Yaz-Güz 2006, ss.118-119.

²¹ İmanov, a.g.e., s. 199.

²² Özsağlam, a.g.m. s.119.

mel hareket noktaları, Sovyet sonrası dönemde Moskova yönetiminin Batı ile iyi ilişkiler kurmak pahasına ülkenin tarihi, coğrafi ve kültürel kimliğine aykırı politikalar yürüttüğü, ulusal çıkarlarını göz ardı ettiği, iddiası idi²³. Örneğin Aleksei Pushkov, Yeltsin yönetiminin icraatlarıyla ilgili olarak şu noktalara dikkat çekmektedir: *"Son 10 yıl içerisinde Rus diplomasisi milli çıkarlara yönelik bir şekilde yürütülmedi. Yeltsin Rusya'sı BDT'yi güçlendirmeyi başaramadı, yahut hiç istemedi. BDT, Rusya ile onun geleneksel rakipleri, öncelikle NATO üyesi ülkeler, arasında tampon rolü oynamalıydı. Ancak bu başarısız oldu. Hazar Bölgesinde Rus dış politikası istikrarlı bir şekilde yürütülemedi. Taşındığı jeopolitik önem göz ardı edilerek, BDT ülkelerinden Rus birlikleri çekildiler. Bu gün Azerbaycan'a karşı Rusya'nın elindeki tek koz Ermenistan'daki Rus birlikleridir. Diğer cumhuriyetlerde bu göz ardı edildi"²⁴.*

Yeni Avrasyacılar Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sisteme hâkim olan ekonomik sistemden rahatsızdılar. Sovyet sonrası dönemde oluşan jeo-politik ve jeo-ekonomik boşluğun Trans Atlantik merkezli kapitalizm tarafından doldurulmaya çalışılması; teknolojik ve ekonomik araçlarla ABD'nin siyasal ve kültürel hegemonyasının sürdürülmesi, uluslararası sistemin geneli ve Avrasya coğrafyası için büyük bir tehdit olarak görülmektedir. Ekonomik sistemle ilgili düşüncelerini, "sol" veya "sağ" oluşum üzerine yapılandırmayan Hareket, üçüncü bir yol ekseninde, Avrasya'nın kültürel, ekonomik ve siyasal alanda stratejik entegrasyon sağlanması gerektiğini iddia etmektedir. Bu ekonomik model doğrultusunda yapılacaklar, şu şekilde sıralanmaktadır:

-Ekonomi manevi değerler üzerine kurulu bir uygarlığa dönüşecekti.-Makro ekonomi, entegrasyon ve iş bölümü üzerine kurulu büyük alanlarda gerçekleşecektir (gümrük birliği).- Avrasya'da tek bir finans, ulaşım, enerji, üretim ve enformasyon ağı oluşturulmalıdır.- Ekonominin merkezi stratejik şekilde kontrol edilecek ve orta ve küçük ölçekli girişimlere özgürlük tanınacaktır.-Ekonomik sistem piyasa yapısıyla sosyal, ulusal ve kültürel geleneklerin organik şekilde bir araya getirilmesiyle şekillenecektir"²⁵.

Yeni Avrasyacılar, Realistler gibi güç dengesi ekseninde şekillenen uluslararası politikanın "sürekli dostluk" değil, "sürekli çıkar" olgusu doğrultusunda belirlendiğini iddia etmektedirler. Rus ulusal çıkarlarının korunabilmesinin ise, uluslararası sistemde Rusya'nın konumunun yeniden tanımlanmasına ve siyasal ve askeri gücünün restore edilmesine bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu yeniden tanımlanma sürecinde jeopolitik faktörler ön plana çıkarılmaktadır. Yeni Avrasyacılar göre jeopolitik, siyasal güç ve "büyük devlet" statüsünün vazgeçilmez bir unsurudur. Halford MacKinder gibi Rusya'yı Avrasya coğ-

²³ İdil Tuncer, "Rusya Federasyonu'nun Yeni Güvenlik Doktrini: Yakın Çevre ve Türkiye", Gencer Özcan, Şule Kut (der.), *En Uzun On Yıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar*, İstanbul: Buke Yayınları, 2000, 2. Baskı, s. 438.

²⁴ Aleksei Pushkov, "Rusya ve Yeni Dünya Düzeni", Yılmaz Tezkan (çev. ve haz.), *Kadim Komşumuz Yeni Rusya*, Ülke Kitapları, 2001, s. 39.

²⁵ Özsağlam, a.g.m., s. 119. Yeni Avrasyacı Akım tarafından yukarıda ortaya konan ekonomik model aslında karma ekonomik sistemdir. Bu karma ekonomik yapı içerisinde devletin toplum için varlığı ve sosyal yapısına vurgu yapılmaktadır. Özsağlam, a.g.m., s. 119.

rafyasının 'stratejik pivot'u olarak değerlendiren Yeni Avrasyacılar, Rus dış politikasının bu ekseninde şekillenmesinden yanadırlar²⁶.

Klasikler gibi Yeni Avrasyacılar da jeopolitik kuramlarda yer alan karadeniz ayrımı ve tarihselci yaklaşımlara çalışmalarında yer vermektedirler. Karadeniz (mekan) ayrımı salt bir coğrafi konumlanmadan ziyade kültürel sınırların birbirinden ayrılmasıdır. Mekan ayrımında İki büyük tarihi dönem öne çıkmaktadır: XVI. Yüzyılın coğrafi keşifleriyle başlayan ve Batı Avrupa'nın dünya üzerinde yayılmasıyla sonuçlanan ve Birinci Dünya Savaşı ile başlayan ve XXI. yüzyılın ilk çeyreğinde sona erecek olan dönem²⁷.

Klasik Avrasyacıların çalışmalarında yer alan ortak Avrasya kültürüne yönelik çalışmalar, Yeni Avrasyacıların araştırmalarında da göze çarpmaktadır. Avrasya birliğinin, en önemli gerekçelerinden birisi de, bu coğrafyada yaşayan toplumların, tarihsel süreç içerisinde etkileşimleri sonucunda ortak bir kültür oluşturmuş olmalarıdır. Bölgesel ölçekte Slav-Turan, kıtasal ölçekte ise büyük dinlerin ve Uzakdoğu felsefelerinin etkileşiminden ortaya çıkan Avrasya kültür birliği oluşmuştur²⁸. Yeni Avrasyacılar, ortak Avrasya kültürünün yeniden yorumlanmasını öncelikleri arasına almışlardır²⁹.

Daha önce de belirtildiği gibi Yeni Avrasyacı akım en önemli iç ve dış politika hedefi olarak Avrasya'yı göstermektedir. Rusya'nın Avrasya jeopolitiğindeki merkezi konumundan dolayı bölgede, tarihsel ve coğrafi sorumluluğunun bulunduğunu ve bölgenin Rusya için yaşamsal önem taşıdığını sıklıkla belirtmektedirler³⁰. Yeni Avrasyacı ekolün üzerinde hassas olduğu en te-

²⁶ Dağı, a.g.e., ss. 164-165.

²⁷ Yeni coğrafi bölgelerin keşfedildiği döneme kadar Kıta/Kara dünyanın merkezi konumundaki mekandır. Özellikle ticaret yollarının bu coğrafyadan geçmesi Karanın Denize göre daha üstün olmasına neden olmuştur. Bu dönemde Avrasya Avrupa'dan çok daha fazla zenginliklere sahiptir. Ancak Coğrafi Keşifler sonrasında ticaret yollarının da değişmesiyle beraber, Kıta eski önemini kaybetmeye, Deniz ise ilerlemeye başlamıştır. Denizin ilerlemesi sonucunda ekonomik, askeri, kültürel, siyasi ve jeopolitik alanlarda Kıtanın üstünlüğü sona ermiştir. Yeni Avrasyacılardan Panarin, XX. Yüzyılda yaşanan dünya savaşları ve Soğuk Savaş'ın dolaylı bir sonucu olarak Avrasya'da birliğin kaybolduğunu ve kıtanın Batının meydan okuması karşısında savunmasız kaldığını iddia etmektedir. Bundan dolayı Avrasya Birliği projesi Rusya'nın yanı sıra Hind, Çin ve Müslüman dünyalarının geleceği için önemli görülmektedir. Gazigil, a.g.m., ss. 140-142.

²⁸ Gazigil, a.g.m., s. 144.

²⁹ Panarin'e göre Avrasya kara kültürünün temsilcileri, Hıristiyanlık (Ortodoksluk), İslam, Budizm, Konfüçyanizm, Taoizm gibi dinlerdir. Bu unsurlar Batının meydan okumasına tepki verme potansiyeline sahiptirler. Bu tepki eski dünyanın değerlerinin yeniden insanlığın gündemine taşınması ve alternatif bir hayat biçimi olarak sunulması şeklinde verilebilir. Bunun için de, kıtasal bilgi birikiminin ortaklığı olarak adlandırıldığı, Ortodoks-Hind-İslam kültürel zenginliklerinin bir araya getirilmesini ve ortak bir kıta ideolojisinin oluşturulmasını savunmaktadır. Bu üç geleneğin geleneksel değerlerinin yeniden yorumlanması ile, seküler ve piyasa merkezli atlantizme karşı kutsal değerlerin egemen olduğu bir Avrasya kurulabilecektir. Gazigil, a.g.m., ss. 148-149.

³⁰ Peter Shearman, "Defining the National Interest: Russian Foreign Policy and Domestic Politics", Roger Kanet, Alexander Y. Kozhemikian (der.), *The Foreign Policy of the Russian Federation*,

mel konulardan birisi de eski Sovyet coğrafyasının yanı sıra, Orta ve Doğu Avrupa'da Rusya'nın göz önüne alınmamasıdır. Avrasyacı aydınlardan Alexi Arbatov Orta ve Doğu Avrupa'da Rusya'nın dışlanarak güvenliğinin sağlanmasının olanaksız olduğunu belirtmektedir. Arbatov, NATO'nun Doğu Avrupa'daki ülkeleri kendi bünyesine katmaya çalışmasının ise, Rus toplumunda milliyetçiliğin daha da yükselmesine ve Moskova'nın buna karşı tepki geliştirmesine neden olacağını iddia etmektedir³¹. NATO'nun genişlemesinin dışında Bosna ve Kosova'ya yapılan müdahalelerden rahatsız olan Yeni Avrasyacılar, bunların aslında Rusya'yı Balkanlardan atmak için düzenlendiğine inanmaktadırlar³². NATO'nun genişleme projeleriyle eşzamanlı olarak ABD'nin Karadeniz ve Orta Asya'da bazı BDT ülkeleriyle ortak askeri tatbikatlar düzenlemesini ve NATO'nun BDT ülkeleriyle ortaklık ilişkileri kurmasını³³, Rusya'nın yeniden "çevrenmesi" olarak yorumlamaktadırlar.

Yeni Avrasyacılar ayrıca Sovyet çözülmesini geçici bir şok olarak değerlendirmektedir. Bu grup içindeki komünistler SSCB'nin, milliyetçiler ise Çarlık Rusyası'nın yeniden kurulacağına inanmaktadırlar³⁴. Bu bağlamda Avrasya'da "uluslar üstü" yapıda kurulacak, etkin ve güçlü bir Rus devleti, hem iç hem de dış politikada önemli bir hedef olarak gösterilmektedir. Eski Sovyet coğrafyasını Rusya'nın doğal bir uzantısı olarak gören bu akım, emperyal/hegemonik Rus ulusal kimliğini de devreye sokarak, "yakın çevrede" nüfuz alanı kurma politikalarını meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Zira tarihsel süreçte Avrasya'da kazanılan başarıların (örn. Moğol saldırılarına karşı) 'Batıya karşı' Rus ulusal gururunun ve kimliğinin oluşumunda önemli rolü olmuştur. Kırım savaşı sonrası Orta Asya'ya yöneliş, Avrupa'ya Rusya'nın Avrupa dışında bir Avrupa gücü olduğunu kanıtlanma fırsatı vermiştir. Avrasya'ya yöneliş için ekonomik gerekçeler de gösterilmektedir. Bu görüşe göre uluslararası sisteme entegre olmak adına uygulanan Batıcı politikalar zamanla Rusya'yı zayıflatacaktır³⁵.

Yeni Avrasyacılar Ortodoksluk ve jeopolitik konumu gibi özelliklerinden dolayı batı medeniyetinden tamamen farklı olan Rusya'nın özgün bir uy-

Londra: Macmillan Press, 1997, s. 8.

³¹ Arbatov, a.g.m., ss. 25-26.

³² Vladimir Baranovskii, "Rusya'nın Menfaatleri Çok Önemlidir", Yılmaz Tezkan (çev. ve haz.), *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, 2000, s. 103.

³³ Sergei A. Mikoyan, "Rusya, ABD ve Avrasya'da Bölgesel İhtilaf", Yılmaz Tezkan (çev. ve haz.), *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, 2000, s. 45.

³⁴ Komünistler bu coğrafi sahada Rusya'nın aktif bir politika izlemesi durumunda geçmişteki gücün tekrar kazanılacağını iddia etmektedirler. Aşırı milliyetçi gruplar eski Sovyet coğrafyasından daha geniş bir alana yayılmak istemektedirler. 1993 seçimlerinin galibi Vladimir Jirnovski Rusya'nın Polonya, Finlandiya ve Mançurya'yı işgal ederek 1900 yılındaki sınırlara yeniden kavuşmasını istemektedir. Daha sonra İran, Afganistan, Pakistan üzerinden Güneye inerek, Rus askerleri çizmelerini Hint Okyanusunun sıcak sularında yıkayabilmelidirler. Bir başka Pan-Slavist yazar ise Portekiz'den Japonya'ya kadar Rus imparatorluğu hayal etmektedir. Bunun önündeki tek engel olan ABD'nin yok edilmesini istemektedir. Bkz. Bajanov, a.g.m., s. 69.

³⁵ Dağı, a.g.e., ss. 162-164.

Gazi

Akademik
Bakış

81

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

garlık olduğuna inanmaktadırlar. Bu uygarlık Anglo-Saksonların aksine; bireyci ve çatışmacı değil, dayanışmacı ve toplumdur. Züganov, 'Rusya bir devlet değil bir medeniyettir' tespitini yaparak, devletin, yapısı ve işlevi konusunda Rusya'yı Batı'dan soyutlamış ve onu 'özel'leştirmiştir. Devletin nitelenme biçimi örneğinde olduğu gibi, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda "Batı" ve Rusya arasındaki farklılıklar vurgulanmaktadır. Batı'nın "ötekileştirilmesi" Rusya'nın ulusal kimliğinin oluşumunda 'biz'i tesis eden bir işlev görmektedir. Batı'nın ötekileştirilmesi, hatta '*her kötü şeyin Batı'dan geldiği*' düşüncesi Slavofil gelenekten devralınmıştır³⁶. Yeni Avrasyacılar göre Batı, Rusya'nın hiçbir zaman dostu olmamış, aksine son yedi yüz yıl boyunca Rusya'yı çökertmeye çalışmıştır. Napolyon ve Hitler bunun en iyi örnekleridir³⁷. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise bir yandan silah sınırlandırması stratejileri ile Rusya'nın askeri, mali, ekonomik potansiyelleri baltalanmakta, diğer yandan İslam dünyası ile uzun ve tüketici bir çatışma tuzakına çekilerek istila edilmek ve kaynaklarına el konulmak istenmektedir³⁸.

Yeni Batıcıları ütöpik ve idealist olmakla suçlayan Yeni Avrasyacılar, Rus dış politikasının demokrasi ve insan hakları gibi nosyonları barındırmasına karşı çıkmaktadırlar. Demokrasi ve insan hakları gibi batılı değerlere dayanan çoğulculuk yerine; doğrudan devlet tarafından belirlenen, ulusal çıkarlara dayalı 'tekil' bir dış politikayı savunmaktadırlar. Zira Rusya tarihsel süreçte ne zaman Batı'nın demokratik modelini izlemeye kalkmışsa felaketten kurtulamamıştır. Hatta Sergei Baburin *Batı demokrasisinin, çok uluslu bir uygarlığa sahip olan Rusya'ya bir model olarak sunulmasının arka planında, Batı'nın Rusya'yı yıkmak istemesi* yattığını iddia etmektedir. Yeni Avrasyacılar göre; Sovyetler Birliği, ekonomik ya da siyasi bir başarısızlık sonucu değil, Rus askeri gücüne karşı duyulan korku ve Rus doğal kaynaklarına olan ihtiyaç gibi nedenlerden dolayı, batı'nın komploları sonucu dağılmıştır. Batı ile ilişkiler de 'dostluk' değil, ancak 'çıkar' prensibine göre yeniden düzenlenmelidir. Güvenlik algılamalarından dolayı dış dünyaya ki gelişmelere kuşku ile yaklaşan Yeni Avrasyacılar, tarihsel süreçte olduğu gibi, Rus dış politikasının "Mesihçi" bir yön taşıması gerektiğini düşünmektedirler³⁹.

Yeni Avrasyacılar, soğuk savaş sonrası dönemde ABD'nin sürdürmeye çalıştığı tek kutuplu sistemden rahatsızlık duymakta, Doğu Avrupa, Orta Asya gibi tarihsel açıdan Rusya'nın geleneksel nüfuz alanı olarak kabul edilen bölgelerin, ABD'nin kontrolüne girmesinden endişe etmektedirler. Güvenlik konularında Batıya kuşku ile baktıklarından, ABD ile özellikle askeri-güvenlik alanlarında bir ittifaka gidilmesine karşı çıkmaktadırlar. İslam'ı batı perspektifin-

³⁶ Dağı, a.g.e., s. 159.

³⁷ Bajenov, a.g.m., s. 68.

³⁸ Bajenov, a.g.m., s. 69.

³⁹ Dağı, a.g.e., s. 161.

den değerlendirerek, 'öteki' olarak gören Yeni Batıcılara bu konuda da karşı çıkan Yeni Avrasyacılar, 'İslam' olgusuna karşı batı ile ortak hareket etmekten kaçınılması gerektiğini, böyle bir yaklaşımın Rusya'nın mevcut pozisyonuna zarar vereceğini, hatta federasyonun dağılmasına yol açabileceğini savunmaktadır⁴⁰.

Rusya'nın önde gelen filozof ve jeopolitikçilerinden biri kabul edilen Aleksandr Gelyeviç Dugin, aynı zamanda Yeni Avrasyacılık akımının en önemli temsilcisidir. 1990 sonrası diğer düşünürler Avrasyacılığın bir veya birkaç yönü üzerinde yoğunlaşırken, yeni Avrasyacılığı etkin bir düşünce sistemi haline getirmeye çalışan Dugin, siyaset bilimi, felsefe, ekonomi, jeopolitik ve stratejik bilimler, din-devlet ilişkileri gibi alanlarda ve ülke içi, BDT coğrafyası ve kıtasal düzeyde sistemli bir bakış geliştirmiştir. Dugin kendi düşünce sistemini oluşturduğu dönemde jeopolitik teoriler, tradisyonizm, nasyonal-Bolşevizm gibi çeşitli akımlardan da etkilenmiştir⁴¹. Çalışmalarında özellikle jeopolitik yaklaşımların önemli bir yeri vardır⁴².

Dugin çalışmalarında Batı Dünyasına karşı mücadele yöntemlerini ortaya koymaktadır. Çalışmalarında Liberalizm ve Batı karşıtlığı ön plana çıksa da, Amerika asıl hedef olarak gösterilmekte, Avrupa ile ise müttefik olunabileceği belirtilmektedir. *Dugin, Amerikan menşeli Küreselleşmeye karşı tepki olarak AB, Japonya ve hatta İslam dünyası ile ilişkiler geliştirilmesini önermektedir*⁴³. Dugin ayrıca, BDT ülkeleri arasında kurulacak uluslar üstü entegrasyonun (Avrasya Birliği) en önemli tepki olacağını belirtmektedir. Kurulacak uluslarüstü yapıda Slav, Türk ve Fin (Altay-Ural) etnik unsurlarının yer alacağı belirtilmektedir. Herkesin dinsel inancını ve kültürünü özgürce yaşayabileceği, iddia edilen bu oluşumda RF merkezi (lider) ülke olarak öne çıkarılmaktadır. Tasarlanan Avrasya Birliği'nin manevi değerler üzerine kurulacağını ve bu manevi değerlerin ortak coğrafya ve siyasal kültürün yanı sıra Ortodoks ve İslam dinlerinin diyalogları temelinde yükseleceğini iddia etmektedir⁴⁴. Dugin'in Jeopolitik bakış açısı, Rusya'nın federal yapılanmasında da kendini göstermektedir. Dugin'e göre Avrasyacı federalizmin temelinde toprak/teritori değil, etnos yer almalıdır. Bu sistemde bölgeler merkeze sıkı bir şekilde bağlı olmalıdır. Ancak bunlara, dini ve kültürel alanlarda serbestlik verilmelidir. Dugin'e göre bölünük durumdaki bugünün Slav dünyası, mezhepsel, kültürel ve siyasi alanlarda jeopolitik bir bütün teşkil

⁴⁰ Dağı, a.g.e., s. 167-169.

⁴¹ İmanov, a.g.e., s. 201.

⁴² Dugin Avrasya'nın tarihsel geçmişi ve jeopolitik konumuyla ilgili çarpıcı tespitlerde bulunmuş ve bu tespitlerden hareketle iki binli yıllarda Rus Dış Politikası için gelecek temelli yaklaşımla kapsamlı bir çalışma hazırlamıştır. Bu konuda Dugin'in ilgili görüşleri için bkz. Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, Vügar İmanov (çev.), Küre y., İstanbul 2003.

⁴³ İmanov, a.g.e., s. 205.

⁴⁴ Özsağlam, a.g.m., s. 120.

etmemektedir. Sovyet sonrası dönemde BDT'nin Avrasya Birliğine dönüştürülmesinin yanı sıra uluslararası sistemin çok kutuplu sisteme geçişin gerekli olduğunu belirten Dugin, ülkelerin dört sınıfa ayrıldığı Rus dış politikası için yeni bir ittifak sistemi önermektedir⁴⁵.

Klasik Avrasyacı akım ile Yeni Avrasyacı akımın görüşleri arasında bazı farklılıklar söz konusudur. Klasik Avrasyacıların çalışmalarında felsefe, kültür, etnografya ve tarih felsefesi ve yazımı; yenilerde ise kısmen felsefi ve kültürolojik bakışın hâkim olduğu jeopolitik bilim öne çıkmaktadır. Batı, Klasik Avrasyacılar Avrupa ile özdeşleşirken, yeni Avrasyacılar buna Amerika eklenmekte ve Almanya veya Avrupa Birliği ile ittifak kurulabileceği önerilirken, ABD asıl hedef konumuna getirilmektedir. Dolayısıyla, yeni Avrasyacılıkta Avrupa Rusya için "tehdit" olmaktan çıkarılmış, bu sıfat Amerika'ya devredilmiştir. Bundan dolayı Yeni Avrasyacılık düşüncesinde Amerikan merkezli küreselleşme ve onun getirdiği meydan okumalara karşı, jeopolitik düşünce ve şemalarla tepki verilmektedir. Klasik Avrasyacılar Doğu ülkeleri için kapsamlı araştırmalar yapılmazken, Yeni Avrasyacıların çalışmalarında "Doğu"nun özel bir yeri vardır. Ayrıca Klasik Avrasyacılıkta açık bir şekilde öne çıkan dindarlık veya Ortodoksluk vurgusu, yeni Avrasyacılıkta genel itibarıyla fazla görülmemektedir. Son olarak Klasik Avrasyacılık çalışmalarında yeterince yer verilmeyen İslam ve Müslüman dünyası; Soğuk Savaş sonrası dönemde oluşan özel koşullar nedeniyle Yeni Avrasyacılık çalışmalarının önemli konulardan biri haline gelmiştir⁴⁶.

3. Yeltsin Yönetiminin Doğu Batı Politikaları

3.1. Rusya-ABD İlişkileri

Rus Dış politikasına yeni batıcıların hâkim oldukları dönemde Yeltsin yönetimi, başta ABD olmak üzere diğer batılı ülkelere yalnızca uyumlu değil, bağımlı politikalar izlemiştir⁴⁷. Gelişmiş, demokratik, sivil toplum geleneğinin yerleştiği ülke-

⁴⁵ Birinci grupta yer alan güçler ile Rusya'nın karşılıklı tamamlayıcılık prensibi çerçevesinde ilişkileri vardır. Bu sınıfa Avrupa Birliği, Japonya, İran ve Hindistan girmektedir. İkinci kategoriye ise, çok-kutupluluğa ilgi duyan ancak RF için karşılıklı tamamlayıcı niteliğinde olmayan ülkeler girmektedir. Çin, Pakistan, Türkiye, Arap ülkeleri bu gruba girmektedir. Bu ülkelerin geleneksel politikası, konjoktüre göre değişen yararçı bir yapıdadır. ABD'nin küresel stratejisi doğrultusunda bölgesel menfaatlerin dengelenmektedir. Bunların Rusya ile koşulsuz ortaklık için doğrudan çıkarları söz konusu değildir. Üçüncü kategoridekileri ise, uluslararası politikadaki etkinliği oldukça sınırlı olan "üçüncü dünya" ülkeleri oluşturmaktadır. Rusya bu ülkelere yönelik, çeşitlendirilmiş politika yürütmeli ve onların Rusya'nın Avrasyacı stratejik ortaklarının himayesine girmeleri teşvik edilmelidir. Dördüncü kategoride ABD ve onun kontrolü altındaki ülkeler yer almaktadır. Rusya bu ülkeleri ve ABD'yi, tek-kutupluluğun ve Amerikan merkezli globalleşme sürecinin tutarsız olduğuna ikna etmelidir. İmanov, a.g.e., ss. 206-207.

⁴⁶ İmanov, a.g.e., ss. 261-262.

⁴⁷ Erol Tellal, "Rusya'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt: II, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, 9. Baskı, s.542.

lerin kendilerini tehdit etmeyeceğine inanan dönemin Dış İşleri Bakanı Kozyrev, özellikle 1992 ve 93 yıllarında ortaya çıkan birçok uluslararası krizde Batılı ülkele-ri rahatsız edecek bir dış politika çizgisi izlemekten kaçınmıştır⁴⁸.

Bu dönemde Yeltsin yönetimi Irak ve Sırbistan'a uygulanan ambargo gibi BM bünyesinde uygulanan politikalara muhalefet etmemiştir⁴⁹. Hatta te-rörizm, dinsel fanatizm, nükleer silahların yaygınlaşması Rusya ve ABD'nin or-tak tehdit algılamaları olmuştur⁵⁰. Bu dönemde, böyle bir politikanın belirlen-mesinde Rusya'nın gücünü tekrar toparlayarak bölgesel bir güç haline gelmeye çalışması etkili olmuştur. Yayılımcı bir strateji sürdürmek yerine içerdeki so-runlar yüzünden başta ABD olmak üzere Batı'dan destek aramakla meşgul olan Rusya, Batılı güçler tarafından doksanlı yılların başında bölgesel ve küresel sis-temde istikrar unsuru, sorumluluk sahibi ve uluslararası sistemde önemli rol-ler alabilecek bir aktör olarak değerlendirilmekteydi⁵¹.

Yeltsin yönetimi öncelikli olarak Washington yönetimi ile Şubat 1992'de Camp David'de Soğuk Savaş'ın bittiğine dair bir deklarasyonu imzalamıştır. ABD ile Rusya arasında başta START II⁵² antlaşması olmak üzere silahların sı-nırlandırılmalarına ilişkin çeşitli görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucun-da 3 Ocak 1993 tarihinde START II Antlaşması imzalanmıştır. Washington yö-netimi güvenli ve entegre olmuş bir Rusya'nın yeni dünya düzeninde önemli bir rol üstleneceğini düşünmekteydi. Rusya'nın uluslararası politikadaki etkisi-ni göz önüne alarak, ABD'nin deniz aşırı bağlantılarını artırmak, diğer dost güç-lerle dünya yönetiminin yükünü paylaşmak, Clinton yönetimi tarafından cazip bir strateji olarak benimsenmiştir⁵³. Bu dönemde ABD'nin girişimleri sonu-cu NATO üyesi ülkelerle başta Rusya olmak üzere diğer eski Varşova Paktı üye-leri arasında yeni işbirliği ilişkilerini düzenlemek amacıyla, Kuzey Atlantik İş-birliği Konseyi kurulmuştur⁵⁴. Clinton yönetimi ayrıca, ABD'nin uzun vadeli çı-karları için, Rusya'daki reform sürecinin desteklenmesi gerektiğini savunmuş;

⁴⁸ "The Emergence of Russian Foreign Policy", <http://countrystudies.us/russia/77.htm>. Erişim (12.12.2009)

⁴⁹ Fırat Purtaş, *Rusya Federasyonu Ekseninde Bağımsız Devletler Topluluğu*, Ankara: Platin, 2005, ss. 134-135.

⁵⁰ Ahmet Sapmaz, *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008, s. 116.

⁵¹ Batının bu dönemde Rusya'ya yaklaşımı için bkz. Michael Cox, *US Foreign Policy After the Cold War: Super Power Without a Mission*, Londra: Royal Institute of International Affairs, 1995, ss. 56-58; Michael Mastanduno, "Preserving the Unipolar Moment: Realist Theories and US Grand Strategy After the Cold War", *International Security*, Cilt: 21, Sayı: 4, (İlk Bahar 1997), s. 65.

⁵² START I ve 1993 yılında imzalanan START II antlaşmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fa-ruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000, 3. Baskı, ss. 454-455.

⁵³ Maç, a.g.e., s.126.

⁵⁴ Serhan Yalçın, "Putin Dönemi Rusya Federasyonu NATO İlişkileri", *Süleyman Demirel Üniversite-si İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2007, Cilt: 12, Sayı: 2, ss.342-343.

hatta daha da ileri giderek Rusya ile “stratejik ittifak” kurulmasını önermiştir⁵⁵.

Özellikle eski Sovyet coğrafyasının Balkanlar ve benzeri siyasi krizlere sürüklenmemesi ve Rusya ile işbirliği doğrultusunda nükleer silahların yayılmasının önüne geçilmesi, ABD’nin temel stratejik hedefi haline gelmiştir⁵⁶. Bu dönemde ABD, “Ortak Tehdit Algılaması” programını aksatmamak ve ayrıca NATO’nun genişlemesi konusunda Rusya engeliyle karşılaşmamak için Rusya’nın “yakın çevre” politikası çerçevesinde Kafkaslara ve Orta Asya’ya yeniden dönme çabalarını engellemeye kalkmamıştır⁵⁷. Dolayısıyla “Önce Rusya” (Russia First) politikası Clinton yönetiminin ilk yıllarında sürdürülmüştür. Bu dönemde Rusya’nın iç sorunlarından yararlanılmamış ve bu devletin güvenliğini tehdit edecek faaliyetlerden özenle kaçınılmıştır. Yeltsin’in 1993 yılında parlamentoya yaptığı saldırı, bu dönemde Çeçenistan’da işlenen insan hakları ihlalleri büyük ölçüde görmezlikten gelinmiştir. Orta Doğu sorunuyla ilgili düzenlenen Madrid Konferansına davet edilmiştir. Bosna’da ki BM Gücü’ne Rusya’dan da askeri katılım beklenmiştir. Ayrıca ekonomik sorunların halli için IMF devreye sokulmuştur⁵⁸.

Ancak 1990-92 yıllarına damgasını vuran, bu balayını tehlikeye sokan bir çok gelişmeden söz etmek mümkündür. Öncelikle Rusya’da Avrasyacı Ekolün yönetimde etkili olmaya başlaması ve akabinde “Yakın Çevre” (Near Abroad) Doktrinini ilan etmesi, ayrıca 1993 seçimlerinde Jirnovsky’nin elde ettiği başarı, yıllara yayılan Çeçenistan Savaşları, ABD’nin Balkan Krizlerine müdahil olması ve NATO’nun Orta ve Doğu Avrupa’daki eski Sovyet müttefiklerine üyelik yolu açması gibi bir dizi gelişme, Rusya - ABD ilişkilerinde tansiyona neden olacak bazı sorunların doğmasına neden olmuştur. Yeltsin yönetimi artık Bosna Hersek Savaşı ve NATO’nun genişlemesi gibi konulara batılılardan farklı bir pencereden bakmaktadır. Eylül 1995’te NATO’nun Bosnalı Sırp'lara karşı havadan sınırlı müdahalede bulunması üzerine Yeltsin, Batılıları Sırp'lara karşı soykırım uygulamakla suçlamıştır. Ayrıca NATO’nun doğuya doğru genişleme politikasının Avrupa’da güç dengesinin alt üst olacağı gerekçesiyle sert bir şekilde karşı çıkan Yeltsin, ve her iki gelişmenin Avrupa’da yeni bir dünya savaşını ateşleyebileceği tehdidinde bulunmuştur⁵⁹. Ayrıca Çin’le ilişkiler ileri bir seviyeye taşınmış ve Orta Doğu’da bölgesel etkinliğini artırmak için ABD ile sorun yaşayan ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır⁶⁰.

⁵⁵ Maç, a.g.e., s. 125.

⁵⁶ Mastanduno, a.g.m., s. 70; Bu dönemde Washington-Moskova ilişkilerinde en önemli öncelik, nükleer silahlar alanında varılan ikili anlaşmaların yerine getirilmesi ve eski Sovyet cumhuriyetlerinde oluşan otorite nedeniyle korunmasız kalan nükleer ve diğer kitle imha silahlarını ve bu silahların yapımında kullanılan maddelerin ve bilgi birikiminin istenmeyen ülkelerin ve/veya terörist grupların eline geçmesi ihtimaline karşı gerekli önlemlerin alınması olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda Rusya ve diğer eski Sovyet cumhuriyetlerine mali ve teknik yardım yapılmış ve bilimsel katkıda bulunulmuştur. Maç, a.g.e., s. 126.

⁵⁷ Maç, a.g.e., s. 127.

⁵⁸ Mastanduno, a.g.m., s. 70.

⁵⁹ Purtaş, a.g.e., s.143.

⁶⁰ Sapmaz, a.g.e. s. s.120.

ABD ise 1997 yılından itibaren aşama aşama, "Yakın Çevre"de Rusya'ya Jeopolitik bir rakip haline gelmiştir. Öncelikle 1994 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı antlaşmasının (Yüzyılın Antlaşması) imzalanmasını sağlayarak, Hazar Petrollerinin uluslararası güzergâhlara taşınmasında Rusya'yı devre dışı bırakmaya çalışmış, diğer yandan AGİT Minsk grubundan Azerbaycan ve Ermenistan arasında sürdürülen Dağlık Karabağ sorunuyla ilgili barış görüşmelerinde eş başkanlık statüsü olarak Rusya'nın bölgedeki gücünü azaltmaya başlamıştır⁶¹. ABD ayrıca, Batılı müttefikleriyle beraber 1997 yılından itibaren etnik sorunlar yaşayan ve petrol boru hatları güzergâhında olan diğer Güney Kafkasya ülkesi Gürcistan'a askeri ve ekonomik yardımlarını artırmıştır. Güney Kafkasya bölgesinin yanı sıra ABD, 1990'lı yılların ortalarından itibaren Orta Asya'ya girme çabalarını da hızlandırmıştır. Özgürlüğü destekleme yasası kapsamında Orta Asya ülkelerine yaptığı mali yardımları artırarak bu ülkelerin Rusya karşısında bağımsızlıklarını korumaları amaçlanmıştır⁶². Diğer yandan, Rusya'nın Belarus ve Ukrayna ile politik yakınlık kurmak istemesi ABD tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Bunlara ek olarak ABD, Ukrayna, Moldova ve Baltık devletlerine destek vererek, onları Rusya karşısında daha güçlü hale getirmeye çalışmıştır⁶³. Ancak bu dönemde Rusya ABD ilişkilerinde bazı olumlu gelişmeler de yaşanmıştır. 1996 yılında Rusya Avrupa Konseyi'nin 39. üyesi olmuş⁶⁴, 1997 yılında ise Gelişmiş Yediler'e (G-7) sekizinci üyesi olarak katılmış ve Rusya - NATO arasında Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi kurulmuştur⁶⁵.

1997 yılından itibaren uluslararası politikada yaşanan bir dizi gelişme, Rusya-ABD ilişkilerinin daha fazla gerilimli bir döneme girmesine neden oldu. 1997-98 yıllarında Rusya'nın İran'la ilişkilerini geliştirerek, bu ülkenin nükleer enerji alanındaki faaliyetlerine katkıda bulunması, 1998 yılında ABD ve İngiltere'nin BM Güvelik Konseyi'nden yetki almaksızın Irak'ı bombalamaları, bu gelişmelerin başta gelenleridir. Ancak Rusya ABD ilişkilerindeki asıl kırılma noktası, 1999 yılında BM'nin devre dışı bırakılarak, NATO'nun Kosova'ya müdahale etmesiyle gerçekleşmiştir⁶⁶.

1990'ların başında Rus-Amerikan ilişkileri suni ve abartılı bir şekilde "stratejik ortaklık" olarak değerlendirilmiştir. İlişkiler 1993 sonrasında ise, önce "pragmatik ortaklık", daha sonra "gerçekçi (realist) ortaklık" ve 1990'ların sonunda da "karşılıklı önleyici ilişki" seviyesine gerilemiştir. 20. yüzyılın sonlarında, Rus-Amerikan ilişkileri yeniden ulusal çıkar mücadelesi çerçevesinde ele

⁶¹ Bkz. Nazim Cafersoy, Eyalet-Merkez Düzeyinden Eşit Statüye: Azerbaycan-Rusya İlişkileri (1991-2001), ASAM Yayınları, Ankara, 2000, s.24.

⁶² Ayrıntılı bilgi için bkz. Çağrı Erhan, "ABD'nin Orta Asya Politikaları ve 11 Eylül Sonrası Açılımları", der. Mustafa Aydın, Küresel Politikada Orta Asya, (Avrasya Üçlemesi I), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Mayıs 2005, ss. 27-31.

⁶³ Maç, a.g.e. ss. 127-128.

⁶⁴ Purtaş, a.g.e., s.173.

⁶⁵ Yalçiner, a.g.m. s.342.

⁶⁶ Purtaş, a.g.e., ss. 173-175.

Gazi

Akademik
Bakış

87

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

alınmaya başlanmıştır⁶⁷. Yeltsin yönetiminin sonu itibariyle Rus-Amerikan ilişkilerinin çerçevesi üç temel başlık altında şekillenmiştir. Rekabetin hâkim olduğu alanlar: NATO'nun genişlemesi, uluslararası silah ticareti, Rusya-İran askeri ve nükleer işbirliği. İşbirliğinin sağlandığı alanlar: Kitle imha silahların yapılmasının önlenmesi, terörizm, uyuşturucu ticareti, rüşvet ve organize suçlarla mücadele, çevre kirliliğinin önlenmesi gibi sınır-aşırı sorunlar ile Rusya'daki demokratik ve ekonomik reformların sürdürülmesi. "Gri bölge" olarak adlandırılan işbirliği ve rekabetin iç içe olduğu alanlar: Irak Krizi ve Hazar Bölgesi'ndeki enerji projelerinin uygulanması⁶⁸.

3.2. Rusya-AB İlişkileri

Sovyet sonrası dönemde, Soğuk Savaş döneminden farklı olarak Rusya-AB ilişkileri blok politikaları yerine, siyasal ekonomik, güvenlik ve kültürel alanda birçok konuyu kapsayacak şekilde yeniden biçimlenmiştir. Bu dönemde Yeltsin yönetiminin "batıcı" politikalarının sonucu olarak, Rusya-AB ilişkileri işbirliği ekseninde belirlenmeye başlanmıştır. Diğer yandan 1995 yılında Finlandiya'nın üyeliğiyle beraber, AB ve Rusya arasındaki tampon bölgeler ortadan kalkmış ve Rusya, AB'nin en büyük komşusu olmuştur. Ayrıca Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'ndeki daimi üyeliği, nükleer gücü, sahip olduğu enerji kaynakları, Avrasya'daki konumu, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (ODAÜ) ile olan özel ilişkileri ve AB'nin doğuya doğru genişlemesi gibi nedenler, Rusya -AB ilişkilerinin daha da önem kazanmasına neden olmuştur⁶⁹. Bu dönemde Avrupalılar tarafından Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ve Bağımsız Devletler Topluluğuna Teknik Yardım (TACIS)⁷⁰ aracılığıyla Rusya'ya mali yardımlar yapılması; Rusya'nın ekonomik ve siyasi dönüşümünün sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için 1994 yılında AB ile Rusya arasında Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması'nın (OİA) imzalanması; 1997 yılında Rusya, Norveç ve İzlanda'ya yönelik kuzey boyutu girişiminin başlatılması⁷¹, aynı sene Rusya ve AB arasında sektörel antlaşmaların imza-

⁶⁷ Maç, a.g.e., s.124.

⁶⁸ Maç, a.g.e., ss. 128-129.

⁶⁹ http://ec.europa.eu.external_relations/russia/intro/index.htm Erişim (01.12.2007).

⁷⁰ Eski Sovyet cumhuriyetlerinin ekonomik ve politik dönüşümünün sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için 1990'lı yılların başında AT, TACIS aracılığıyla mali yardımları devreye sokmuştur. TACIS programlarıyla AB, 1991-2001 yılları arasında yaklaşık 2,4 milyar Euro mali yardımda bulunmuştur. Enerji, serbest girişimlerin desteklenmesi, insan kaynakları gibi konularda 1991 yılından itibaren 500'e yakın proje hazırlanmıştır. "EU Russia Relations", Select Committee on the European Union, Session 2002-03. 3rd Report, <http://www.parliament.the-stationery-office.com/pa/ld200203/ldselect/ldcom/29/29.pdf> erişim (01.12.2007) s. 11. Ayrıca ilk OİA Rusya ile imzalanmış (1994), Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Bağlamında ilk ortak strateji Rusya için geliştirilmiştir. Ayrıca Kuzey Boyutu Girişimi sonucu Avrupa Yatırım Bankası ilk olarak Rusya'da girişimlerde bulunmuştur. Marius Vahl, "A Privileged Partnership? EU-Russian Relations in a Comparative Perspective," *Dils Working Paper*, 2006/3, Copenhagen, http://www.diis.dk/graphics/Publications/WP2006/3_m_vahl_privileged_partnership.pdf erişim (01.12.2007) s. 10.

⁷¹ 1995 yılında Finlandiya sınırlarında Rusya-AB'ye sınırdaş olmuştur. Bu tarihten itibaren özel-

lanması ve 1999 yılında AB'nin ilk ortak stratejisinin Rusya için yapılması⁷² Moskova –Brüksel ilişkilerinde öne çıkan gelişmelerdir⁷³. Rusya-AB ilişkilerinde ortaya çıkan yakınlaşma özellikle ekonomik ve ticari alanda görülmüştür. Yeltsin döneminin sonu itibariyle AB, Rusya'nın en önemli ticari ortağı haline gelmiş, Rusya tüm ticaretinin % 50'den fazlasını, AB ile gerçekleştirmeye başlamıştır. Rusya, AB'nin beşinci (ABD, İsviçre, Çin ve Japonya'dan sonra) büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. AB'nin toplam ticaretinde Rusya'nın payı ise % 5'e yükselmiştir⁷⁴. Soğuk Savaş döneminden farklı olarak ne AB, Rusya'yı doğrudan bir tehdit unsuru olarak görmüştür, ne de Rusya Avrupa'dan ciddi bir tehdit algılaması içine girmiştir. Siyasi ve güvenlik alanlarında da birçok konuda her iki aktör işbirliğine gitmeye çalışmışlardır⁷⁵. Doksanlı yılların ikinci yarısından itibaren Moskova-Washington ilişkilerinin gerginleşmeye başlaması üzerine, Yeltsin yönetimi zamanla AB ağırlıklı bir batı politikası izlemeye başlamış ve tercihini ABD'siz bir Avrupa'dan yana koymuştur. Nitekim ABD'nin kontrolündeki NATO'nun doğuya doğru genişlemesini bir tehdit unsuru olarak değerlendiren Moskova'daki siyasi elit, AB'nin aynı coğrafyadaki genişlemesine benzeri bir tepki vermemiştir. Hatta Yeltsin yönetimi, NATO'nun Avrupalı üyelerini, NATO dışında sadece Avrupalıların içinde bulunduğu bir güvenlik mekanizmasının kurulması için ikna etmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda Ekim 1997'de Yeltsin bir Paris-Berlin-Moskova ekseninin kurulmasını hedefleyen açıklamalar yapmıştır⁷⁶. Bu çabalar Fransa tarafından kısmen des-

likle bu sınır bölgesiyle ilgili AB ve Kuzey komşuları olan İzlanda, Norveç ve Rusya'ya yönelik "Kuzey Boyutu Girişimi" adlı bir politika geliştirilmeye başlanmıştır. Bkz. Erhan Büyükkakıncı, "Avrupa Birliği-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik Sorunları", (der.) Beril Dedeoğlu, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, İstanbul: Boyut Yayıncılık, 2003, s. 339.

⁷² Madrid Zirvesinde (Kasım 1995) kabul edilen strateji belgesinde AB-Rusya ilişkilerinde "kalkıcı ortaklık" hedeflenmiş, AB'nin amacının kıtada "barış, istikrar ve güvenliğin sağlanması" olduğu belirtilmiş ve Rusya'nın "özgür ve demokratik uluslar topluluğuna tam anlamıyla entegre edilmesi" nihai amaç olarak vurgulanmıştır. 1999 yılında kabul edilen ortaklık belgesinde iki taraf arasında oluşturulacak diyalogun BM ve AGİT ile uyum içinde gerçekleşmesi gerektiğinden ayrıca söz edilmiştir. Rusya'nın Avrupa güvenlik mimarisindeki yerinin sağlanması ve önleyici diplomasi yolu ile gerçekleştirilebileceği belgede yer alan diğer bir husus olmuştur. Neziha Musaoğlu, "Avrupa Birliği-Rusya İlişkilerinde Tartışmalı Stratejik Ortaklık", Oğuz Kaymakçı(der.), *Avrupa Birliği Üzerine Notlar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2005, ss. 156-157.

⁷³ "EU Russia Relations," a.g.e., s. 8.

⁷⁴ Esra Hatipoğlu, "Yeni Komşuluk Politikasının Avrupa Birliği (AB)-Rusya ilişkilerine Etkisi", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2004-2005, Sayı: 23, ss. 99-100.

⁷⁵ Doksanlı yıllarda AB'nin entegrasyon süreciyle beraber siyasi bir birliğe doğru gitmesi, Rusya'nın algılamalarını da etkilemiştir. Özellikle Ortak Dış ve Güvenlik Politikası konusunda sağlanan kısmi ilerlemeler, Rusya'yı AB ile ilişkilerini geliştirmeye zorlamıştır. Maç, a.g.e. 206.

⁷⁶ ABD'nin tek kutuplu sistemde kazandığı hareket serbestisini kısıtlamak isteyen Rusya 1997 yılından itibaren Asya'da Çin ve İran ile ilişkilerini geliştirmeye başlamış ve aynı sene Kıta Avrupa'sındaki Almanya ve Fransa gibi ülkelere yönelmiştir. Yeltsin'in teklifi üzerine Rusya, Almanya ve Fransa liderleri Mart 1998'de Moskova'da bir araya geldiler. Zirvede Yeltsin, Urallara kadar uzanan "Büyük Avrupa" teklifinde bulundu. Ancak aynı sene Rusya'da baş gösteren ekonomik kriz ve Kosova sorunu nedeniyle troyka toplantısı bir daha gerçekleştirilemedi. Purtaş, a.g.e. s. 173.

Gazi

Akademik
Bakış

89

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

tek görmüşse de, Polonya ve diğer Avrupa devletleri bu çabalara sert tepki göstermişlerdir. Hatta bu devletler, “Rusya’nın klasik bir Sovyet diplomatik geleneği olan ABD ile NATO’nun Avrupalı üyeleri arasındaki ilişkileri engelleme eğilimini devam ettirdiğini” ifade etmişlerdir⁷⁷.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın (AGSP) oluşum sürecinde Yeltsin yönetimi, sürekli AB ile diyalog halinde olarak, güvenlik alanında ikili ilişkilerin geliştirilmesini hedeflemiştir. 1999 senesinde AB ile ilgili ilan ettiği strateji belgesinde AGSP’nin AB’nin uluslararası ilişkilerde otonom bir aktör olduğunu tescillemesi bağlamında olumlu bir gelişme olduğu vurgulanmıştır. Belgede Pan-Avrupa güvenliğinin ancak, ABD ve NATO’nun imkânları dışlanmadan, ancak ABD’nin hâkimiyetinin olmadığı, ayrıca ayırım çizgileri olmadan bütün Avrupalı güçlerin eşit olarak katılacağı bir güvenlik sisteminden söz edilmiştir. Böyle bir sistemde barış koruma ve kriz yönetimi de mümkün olabilecektir⁷⁸. Kendisinin tam üyesi olduğu ve karar alma mekanizmasına etkin olarak katıldığı bir Avrupa güvenlik mimarisinin oluşmasını hedefleyen Rusya’nın girişimler sonucu, Kasım 1999’da düzenlenen AGİT İstanbul Zirvesi’nde “Avrupa Güvenlik Şartı” adlı belge kabul edilmiştir. Bu belgede, “örgütler arası işbirliği üzerinde kurulu bir Avrupa güvenlik mimarisinin oluşturulması ve bunun da AGİT’in eşgüdümünde işlemesi” öngörülmüştür⁷⁹.

Ancak bu dönemde Rusya-AB ilişkilerinde kriz boyutunda olmasa bile bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle genişlemeyle beraber AB sınırları içinde kalacak olan Rusya’ya ait Klaningrad bölgesi bu bağlamda önemli bir sorun haline gelmiştir. Ayrıca AB’nin Polonya ve Baltık Devletlerini kapsayacak biçimde doğuya doğru genişlemesi, Rusya açısından bazı ekonomik sorunlara neden olacağı ortaya çıkmıştır. Diğer yandan Letonya ve Estonya’daki Rusça konuşan toplulukların varlığı da bir başka sorundur. Bunlara ek olarak AB-Rusya ilişkilerinde en önemli siyasal sorunlar arasında I. ve II. Çeçenistan Savaşları’nın (1994-1996 ve 1999) neden olduğu gerginlikler ve insan hakları ihlalleri yer almaktadır. Bunların yanı sıra Rus iç siyasetindeki sorunların daha çok devlet merkezli eğilimlerle çözümlenmek istenmesi, Avrupalıların tepkilerine neden olmuştur. Bunlara ek olarak Balkanlar’da baş gösteren krizlere her iki aktörün farklı açılardan bakmaları bir başka dış politika farklılığıdır. Rusya’nın sorunlara Ortadoks-Slav milliyetçiliği ekseninde yaklaşması, Brüksel’in ise bölgesel etnik çatışmaları bir güvenlik sorunu olarak ele alması derin bir görüş ayrılığına neden olmuştur. Ayrıca Kosova Krizinden sonra oluşturulan Güney Doğu Avrupa İstikrar Pakti’na yönelik yaklaşımlarda da farklılıklar söz konusudur⁸⁰. Ancak ortaya çıkan bu sorunları her iki aktör aşmaya çalışmışlar, enerji konula-

⁷⁷ Haşim Türker, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Şubat 2007, ss. 162-163.

⁷⁸ Clelia Rontoyanni, “So Far, So Good? Russia and the ESDP”, *International Affairs*, Cilt:78, Sayı: 4, (2002), ss. 813-816.

⁷⁹ Türker, a.g.e., ss. 168-169.

⁸⁰ Büyükkakıncı, “Avrupa Birliği-Rusya ” a.g.m., ss. 348-352.

rının yanı sıra Çevresel Sorunlar ve Küresel Isınma ile ilgili konularda işbirliği-
ne gitmeyi başarmışlardır⁸¹.

3.3. Asya Ülkeleriyle İlişkiler

Yeni Batıcıların Rus Dış Politika'sına hâkim olduğu dönemde Moskova artık Üçüncü Dünya'da Washington'la rekabet halinde değildi, geleneksel müttefiklerle olan ilişkiler ideolojik çözülmeden dolayı karşılıklı çıkar esasına göre yeniden şekillenmekteydi. Asya'daki Kuzey Kore, Vietnam, Suriye, Irak, Moğolistan ve Hindistan gibi geleneksel müttefik ülkeler bu durumdan etkilenmekteydi⁸². Asyalı eski müttefiklerle ilişkiler azaltılırken, Sovyetler döneminde ihmal edilmiş olan İran, Güney Kore, ASEAN ve Körfez ülkeleriyle⁸³ ilişkiler başlatılmıştır. Ancak Yeni Avrasyacıların dış politikada söz sahibi olmalarıyla beraber Rusya, Asya'da iki önemli müttefik belirlemiştir: Çin ve İran.

Corbaçov döneminde Sovyet dış politikasının geçirdiği dönüşüm sürecinde Moskova-Pekin ilişkileri normalleşmeye başlamış, Yeltsin döneminde ise ortaklığa dönüşmüştür. Özellikle Yeni Avrasyacılığın Rus dış politikasında artan etkisi Moskova-Pekin ilişkilerine de yansımıştır. Yeltsin Çin'in yanı sıra Hindistan'ı da içerecek kapsamlı bir Avrasya bloğu oluşturmayı hedeflemiştir. Yeltsin'in Asya yöneliminin nedenlerinden birisi de, Sovyet sonrası dönemde Rusya'nın yaşamış olduğu ekonomik ve siyasi darboğazdır⁸⁴. Moskova-Pekin yakınlaşması sonucunda Çin, sanayi ürünleri için yeni bir pazar bulurken; Rusya ise, savunma sanayisi ve enerji kaynakları için yeni bir alıcı bulmuştur. Çin, Rusya'nın Çeçenistan politikasına destek vermiştir. Buna karşılık Rusya Tayvan'ı tanımamaya ve Doğu Türkistan'daki insan hakları ihlallerine göz yummaya devam etmiştir. Böylece birbirlerinin toprak bütünlüğünü koruma politikası yürütmüşlerdir.

Ayrıca ABD'nin tek kutuplu sistemdeki eylemlerinden rahatsız olan iki ülke adil, çok-kutuplu bir dünya düzeni istemiyle bazı konularda Batıya karşı ortak hareket etmişlerdir. Irak'a uygulanan BM ambargosu, NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesi, Kosova'da BM yetkisi olmaksızın güç kullanılması gibi gelişmelere karşı Rusya ve Çin ortak tavır almışlardır. 24 Nisan 1996'daki Pekin zirvesinde her iki ülkenin devlet başkanları "21. Yüzyılın Eşiğinde Stratejik Ortaklık"ı başlatmıştır. İki lider ayrıca, stratejik ortaklık deklarasyonu yanında, Moskova ile Pekin arasında "hot-line" kurmayı da kararlaştıran 14 ikili antlaşmayı imzalamışlardır. 23 Nisan 1997'de Moskova'da imzalanan "Yeni Dünya Düzeninin İnşası" konusundaki deklarasyon'da adil bir dünya düzeninin kurulması ve çok-kutupluluğun geliştirilmesi talepleri yeniden vurgulanmış, ABD'nin dünya hegemonluğu eleştirilmiş; BM yaptırımlarının istismarından duyulan endişe dile getirilmiştir⁸⁵.

⁸¹ Bkz. Emerson, a.g.e., s. 47.

⁸² Bajanov, a.g.m., s. 61.

⁸³ Asya dışında Güney Afrika, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerle de ilişkiler kurulmuştur.

⁸⁴ Maç, a.g.e., s.194.

⁸⁵ Maç, a.g.e., ss. 194-196.

Moskova-Pekin ilişkilerinde oluşan yakınlaşmanın en önemli sonucu daha sonra Şanghay İşbirliği Örgütüne dönüştürülecek olan Şanghay Beşlisi'nin kurulmasıdır. Rusya, ÇHC, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan yönetimleri aralarında ki sınır sorunlarını çözmek için Nisan 1995'te ÇHC'nin ticaret ve sanayi şehri olan Şanghay'da bir araya gelmişlerdir⁸⁶. Şanghay Beşlisi tarafından 1996 ve 97 yıllarında düzenlenen zirvelerde bölgesel sorunlar ele alınmış, 25 Ağustos 1999 tarihli zirvede ise bölge güvenliği ve dünya çapındaki problemler değerlendirilmiştir. Bu zirvede dikkati çeken önemli bir gelişme ise, Belgrad'daki Çin Büyükelçiliği'nin bombalanması olayının neden olduğu tepkilerle, Pekin ve Moskova'nın Washington ile gerginleşen ilişkilerinin etkisinin zirvede görülmesidir. Liderler, zirveden sonra yayımladıkları ortak bildiriye, NATO'nun genişlemesi, Irak, Bosna ve Kosova'daki gelişmelerle tartışmaya açılan ABD ve NATO merkezli "tek kutuplu" dünya düzenine karşı "çok kutuplu"luğu dile getirmişlerdir. Ayrıca İnsan hakları bahane edilerek ülkelerin içişlerine karışılması gibi BM hukukuna aykırı tavır ve eylemlere karşı oluklarını belirtmişlerdir⁸⁷.

Yeltsin yönetimi 1993 yılının ortalarına kadar, kısmen İran kaynaklı fundamentalizm korkusundan dolayı, kısmen de batılılarla geliştirilen ilişkileri sekteye uğratmamak (İran'ın Batı'daki olumsuz imajı nedeniyle özellikle ABD'yi gücendirmeme) için İran'a mesafeli durmaktaydı. Doksanlı yılların ortalarında ise, batıya "kırgın" Rusya ile batıya "kızgın", İran'ın menfaatleri örtüşmeye başlamıştır⁸⁸. Böylece Moskova ve Tahran arasında bir yakınlaşma ortaya çıkmıştır. Bu yakınlaşma, özellikle Soğuk Savaş sonrasında Batı Bloku'nun uluslararası politikada etkinliğinin artması sonucu her iki aktörün benzer tehdit algılaması içinde olmaları, İran'ın Rusya'nın "Yakın Çevresi"ndeki özel konumunu kabul etmesi ve bölgedeki Rusya karşıtı radikal İslami hareketlere destek vermemesi ve her iki aktörün Batı Bloku'nun Orta Asya ve Kafkasya'da giriştiği eylemlerden rahatsız olmaları, gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır⁸⁹.

Bu dönemde askeri ve siyasi alanlarda ilişkiler daha da geliştirilmiştir. Rusya-İran yakınlaşmasının sembolü Rusya'nın İran'la Buşera Nükleer Elektrik Santrali'nin inşası konusunda anlaşması olmuştur⁹⁰. Askeri alanda, Rusya'dan İran'a, aralarında nükleer bir denizaltı, savaş uçakları ve tankların da bulunduğu, yoğun bir silah transferi gerçekleştirilmiştir. İran'a konulan ambargoya rağmen

⁸⁶ Erkin Ekrem, "Çin'in Türkistan Politikası: Şanghay Beşlisinden Şanghay İşbirliği Örgütüne", *Stratejik Analiz*, Cilt: 2, Sayı: 16, Ağustos 2001, s. 69.

⁸⁷ Mehmet Seyfettin Erol, "Avrasya'da Güç Mücadelesi: Şanghay Beşlisi Ya da Mahşerin Beş Atlısı", *Stratejik Analiz*, Cilt: 2, Sayı: 14, Haziran 2001, s. 70., Cihangir Gürkan Şen, "Rus-Çin-Türkistan İlişkilerinde Yeni Bir Dönem (mi?): Şanghay Beşlisi", *Stratejik Analiz*, Cilt: 1, Sayı: 1, Mayıs 2000, s. 17.

⁸⁸ Gökhan Çetinsya, "Rafsanjani'den Hatemi'ye İran dış Politikasına Bakışlar", Mustafa Türkes, İlhan Uzel (der.), *Türkiye'nin Komşuları*, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, ss.306-307.

⁸⁹ Elnur Soltan, "Hatemi'nin Rusya Ziyareti: Soyut Anlaşmaların Somut Sonuçları", *Stratejik Analiz*, Cilt: 1, Sayı: 12, Nisan 2001, s. 6.

⁹⁰ Purtaş, a.g.e., s.172.

men bu ülkenin balistik füze programlarına teknoloji transferi yoluyla destek verilmiştir. İki devlet, Tacikistan, Karabağ, Çeçenistan, Filistin ve Irak'ın işgali gibi sorunlara yönelik birbirini gözeten paralel politikalar izlemişlerdir⁹¹.

Sonuç

Glastnost ve Prestroyka politikalarının uygulamaya konmasıyla beraber Rusya, tarihsel süreçte belirli dönemlerde karşılaştığı aidiyet krizini yeniden yaşamaya başlamıştır. Yeltsin döneminde Rusya'nın iç ve dış politikasında yaşanan zikzaklar bu krizin bir yansımasıdır. Gelişmeler Rusya'nın gerçek anlamda ne Avrupa nede Asya uygarlığına mensup olduğunu göstermektedir. Değişik tarih ve kültürlerden gelen ulusların etkileşimleri sonucu oluşan Avrasya uygarlığı, halen Rus ulusal kimliğinin şekillendiren en önemli etkenlerden biridir. Bu etken Çarlık Rusyası döneminde etnosların etkileşimlerinden ortaya çıkarken, Sovyet sonrası dönemde buna ideolojilerin ittifakı da (kıvılcık, kahverengi gruplar) eklenmiştir. Ancak gerek Asya gerekse Avrupa uygarlıklarının ortasında bulunma, bunalım dönemlerinde Rus siyasi elitinin ve düşünürlerinin ülkelerini bu uygarlıklara özdeşleştirmeye çalışmalarına neden olmuştur. Kimlik krizinin ateşlendiği dönemlerde ise, Avrupa uygarlığı bazen bir "ideal" bazen de "öteki" olmuştur. Bu durum Sovyet sonrası dönemde yaşanan aidiyet bunalımı ile çok daha berrak bir şekilde ortaya çıkmıştır. Yine Yeltsin yönetiminin politikalarında ulusal kimlik ve dış politika arasındaki etkileşim açık bir şekilde görülmüştür.

Bu etkileşim yalnızca Rusya'daki iç siyasal gelişmelerden kaynaklanmamıştır. Genelde Batı'nın bu dönemde Rusya'ya yönelik bakışı ile de ilgili bir durumdur. Zira başta ABD olmak üzere Batılı güçler içerde kendi sorunlarıyla meşgul olan Rusya'nın nüfuz alanını yakın çevre olarak belirlemişlerdi. Rusya'nın bölgedeki rolü ise istikrar sağlamak olacaktı. Rusya'nın jeopolitik etki sahasının daralmaya devam ettiği bu süreçte, Rusya'nın eski müttefiklerinin önemli bir kısmı ABD'nin "Haydut Devletler" listesine alınmıştı. Diğer yandan Rusya'nın gücünde yaşanan kan kaybından istifade edilerek, Orta ve Doğu Avrupa'daki eski Sovyet peyklerine AB ve NATO'nun kapıları aralanmıştı. Çeçenistan Savaşları, Bosna ve Kosova'ya yapılan müdahaleler ve başta ABD olmak üzere Batılıların Rusya'nın "Yakın Çevresi'ne göz dikmeleri ise Rusya-Batı ilişkilerinin "işbirliğinden" "rekabet" zeminine kaymasına neden olmuştur. Dolayısıyla Soğuk Savaş koşullarında "ideolojik" nedenlerle izah edilen Moskova - Batı rekabeti, Sovyet sonrası dönemde değişik faktörler etrafında sürmüştür.

İç politikada ise uygulanan reformlardan dolayı sancılı bir geçiş sürecinin yaşanması, Yeni Batıcıların elini zayıflatmıştır. Zira âdemi merkezizetçi idari yapı, piyasa ekonomisi ve çok partili siyasi sistem'e geçiş iç politikada

⁹¹ "Putin Döneminde Rusya: Realpolitik'in Dönüşü", 27.11.2005. <http://www.nartajans.net/nuke/modules.php?name=News&file=article&sid=1888> Erişim: 20. 04. 2009. s.7.

istikrarsızlıklara neden olmuştur. Özellikle planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş ve hızlı bir şekilde uygulamaya konulan özelleştirme programı sonucunda, çarpık bir ekonomik yapılanma oluşmuştur. Sayıları oldukça az olan güçlü bir sermaye sınıfının yanı sıra, yoksul halk kitleleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca Asya ekonomik krizinin Rus ekonomisinde oluşturduğu hasar, sürecin daha da sarsıntılı geçmesine neden olmuştur. Diğer yandan yine bu geçiş sürecinde Rusya'da ortaya çıkan medya tekelleri, oligarklar ve suç örgütleri Rusya'da yeni tehdit unsurları haline gelmişlerdir. Uygulanan reformlar sonucunda piyasa ekonomisinin nimetlerinden faydalanamayan Rus toplumu, aşama aşama tüketim toplumu haline getirildiğinin farkına varmıştır. İç ve dış politikada yaşanan bu gelişmelere paralel olarak Yeni Batıcıların Rus siyasal sistemindeki pozisyonlarını zamanla Yeni Avrasyacılar almıştır. Böylece Rus Dış Politikasının kodları yeniden belirlenmiştir. Batıyla ilişkiler yeniden şekillendirilirken, Üçüncü Dünya'da eski Sovyet müttefiklerinin bir kısmı ile ilişkiler geliştirilmiştir. Çin ve İran ile oluşturulmaya çalışılan stratejik işbirliği ile Rusya Avrasya'daki potansiyeli ile Batı dünyasını dengeleme çabası içine girmiştir.

Kaynaklar

ARBATOV Alexi G., "Russian Foreign Policy Priorities for the 1990's", Teresa P. Johnson, Steven E. Miller (der.), *Russian Security After the Gulf War*, Washington: Prasseys, 1994.

BAJANOV Yevgeni, "Rusya'nın Değişen Dış Politikası", A. Altay Ünaltay (çev.), Yılmaz Tezkan (haz.), *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, 2000.

BARANOVSKII Vladimir, "Rusya'nın Menfaatleri Çok Önemlidir", Yılmaz Tezkan (çev. ve haz.), *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, 2000.

BÜYÜKAKINCI Erhan, "Avrupa Birliği-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik Sorunları", (der.) Beril Dedeoğlu, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, İstanbul: Boyut Yayıncılık, 2003.

CAFERSOY, Nazım, "Rusya'da (Yeni) Avrasyacılık Akımı", <http://www.turksam.org/tr/a700.html>, erişim:(10.05.2009).

CAFERSOY Nazım, *Eyalet-Merkez Düzeyinden Eşit Statüye: Azerbaycan-Rusya İlişkileri (1991-2001)*, ASAM Yayınları, Ankara, 2000.

COX Michael, *US Foreign Policy After the Cold War: Super Power Without a Mission*, Londra: Royal Institute of International Affairs, 1995.

ÇETİNSAYA Gökhan, "Rafsanjani'den Hatemi'ye İran dış Politikasına Bakışlar", Mustafa Türkes, İlhan Uzel (der.), *Türkiye'nin Komşuları*, Ankara: İmge Kitabevi, 2002.

DAĞI Zeynep, *Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya'nın Dönüşümü*, İstanbul: Boyut Kitapları, 2002.

DUGIN Aleksandr, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, Vügar İmanov (çev.), İstanbul: Küre Yayınları, 2003.

EKREM Erkin, "Çin'in Türkistan Politikası: Şanghay Beşlisinden Şanghay İşbirliği Örgütüne", *Stratejik Analiz*, Cilt: 2, Sayı: 16, Ağustos 2001.

ERHAN Çağrı, "ABD'nin Orta Asya Politikaları ve 11 Eylül Sonrası Açılımları", der. Mustafa Aydın,

Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin
Doğu Batı Politikaları'nın Analizi

Küresel Politikada Orta Asya, (Avrasya Üçlemesi I), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Mayıs 2005.

EROL Mehmet Seyfettin, "Avrasya'da Güç Mücadelesi: Şanghay Beşlisi Ya da Mağşerin Beş Atlısı", *Stratejik Analiz*, Cilt: 2, Sayı: 14, Haziran 2001.

"EU Russia Relations", Select Committee on the European Union, Session 2002-03. 3rd Report, <http://www.parliament.the-stationery-office.com/pa/ld200203/ldselect/ldcom/29/29.pdf> erişim (01.12.2007).

GAZİGİL Orhan, "Rusya'da Avrasyacılık Düşüncesi ve Yeni Alternatif Arayışları", *Avrasya Etüdüleri*, 2005, Yıl:12, Sayı: 27-28.

HATİPOĞLU Esra, "Yeni Komşuluk Politikasının Avrupa Birliği (AB)-Rusya ilişkilerine Etkisi", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2004-2005, Sayı: 23.

http://ec.europa.eu.external_relations/russia/intro/index.htm Erişim (01.12.2007).

İMANOV Vügar, *Avrasyacılık: Rusya'nın Kimlik Arayışı*, İstanbul: Küre Yayınları, 2008.

KOKOSHIN Andrei, "Reflections on Russia's Past, Present and Future", www.ciaonet.org/wps/ka001/index.htm. erişim (04.02.2004).

MAÇ Nazlı, *İki Kutuplu Sistem Sonrası ABD-Rusya Federasyonu İlişkileri Bağlamında Uluslararası Sistem Analizi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.

MASTANDUNO Michael, "Preserving the Unipolar Moment: Realist Theories and US Grand Strategy After the Cold War", *International Security*, Cilt: 21, Sayı: 4, (İlk Bahar 1997).

MIKOYAN Sergei A., "Rusya, ABD ve Avrasya'da Bölgesel İhtilaf", Yılmaz Tezkan (çev. ve haz.), *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, 2000.

MUGHISUDDIN Oya Akgöncü, "Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Hedefleri ve Bunlar Üstündeki Etken Faktörler", *Avrasya Dosyası, Rusya Özel*, İlkbahar 1994, Cilt: 1, Sayı: 1.

MUSAOĞLU Neziha, "Avrupa Birliği-Rusya İlişkilerinde Tartışmalı Stratejik Ortaklık", Oğuz Kaymakçı(der.), *Avrupa Birliği Üzerine Notlar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2005.

ÖZDAĞ Ümit, "SSCB'den Rusya Federasyonuna (1985-1993)", *Avrasya Dosyası*, Kış 1996, Cilt: 3, Sayı: 4.

ÖZSAĞLAM Muhittin Tolga, "Geçmişten Günümüze Avrasyacılık", *Kıbrıs Yazıları*, Sayı: 3, Yaz-Güz 2006.

PURTAŞ Fırat, *Rusya Federasyonu Ekseninde Bağımsız Devletler Topluluğu*, Ankara: Platin, 2005.

PUSHKOV Aleksei, "Rusya ve Yeni Dünya Düzeni", Yılmaz Tezkan (çev. ve haz.), *Kadim Komşumuz Yeni Rusya*, Ülke Kitapları, 2001.

"Putin Döneminde Rusya: Realpolitik'in Dönüşü", 27.11.2005. <http://www.nartajans.net/nuke/modules.php?name=News&file=article&sid=1888> Erişim: 20. 04. 2009.

RONTOYANNI Clelia, "So Far, So Good? Russia and the ESDP", *International Affairs*, Cilt:78, Sayı: 4,(2002).

RUBINSTEIN Alvin, "The Transformation of Russian Foreign Policy", Karen Dawisha (der.), *The International Dimension of Post-Communist Transition in Russia and the New States of Eurasia*, New York: M.E. Sharpe, 1997.

Görüş

Akademik
Bakış

95

Cilt 3 Sayı 6
Yaz 2010

SAPMAZ Ahmet, *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008.

SHEARAN Peter, "Defining the National Interest: Russian Foreign Policy and Domestic Politics", Roger Kanet, Alexander Y. Kozhemikian (der.), *The Foreign Policy of the Russian Federation*, Londra: Macmillan Press, 1997.

SOLTAN Elnur, "Hatemi'nin Rusya Ziyareti: Soyut Anlaşmaların Somut Sonuçları" *Stratejik Analiz*, Cilt: 1, Sayı: 12, Nisan 2001.

SÖNMEZOĞLU Faruk, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000, 3. Baskı.

ŞEN, Cihangir Gürkan, "Rus-Çin-Türkistan İlişkilerinde Yeni Bir Dönem (mi?): Şanghay Beşlisi", *Stratejik Analiz*, Cilt: 1, Sayı: 1, Mayıs 2000.

TELLAL Erol, "Rusya'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt: II, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, 9. Baskı, s.542.

"The Emergence of Russian Foreign Policy", <http://countrystudies.us/russia/77.htm>. Erişim (12.12.2009)

TUNCER İdil, "Rusya Federasyonu'nun Yeni Güvenlik Doktrini: Yakın Çevre ve Türkiye", Gencer Özcan, Şule Kut (der.), *En Uzun On Yıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar*, İstanbul: Büke Yayınları, 2000, 2. Baskı.

TÜRKER Haşim, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Şubat 2007.

VAHL, Marius, "A Privileged Partnership? EU-Russian Relations in a Comparative Perspective," *Dils Working Paper*, 2006/3, Copenhagen, http://www.diis.dk/graphics/Publications/WP2006/3_m_vahl_privileged_partnership.pdf erişim (01.12.2007).

WEHSCHUTZ Christian F., "Rus Fikriyatının Bir Parçası Olarak Avrasyacılık", M. Murat Taşar (çev.), Yılmaz Tekzan (haz.), *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, 2000.

YALÇINER Serhan, "Putin Dönemi Rusya Federasyonu NATO İlişkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2007, Cilt: 12, Sayı: 2.

Görsel